

משה סקאל שני קילוגרמים ושש-מאות

קטעי יומן

תל אביב 31.08.2008 – 05.09.2008

31 באוגוסט

הזעקה האחרונה של אחותי נשמעת בארבע וחמישים לפנות בוקר דרך כל הקירות והדלתות הסגורות. מיד אחרי הצעקה הזאת חודרות צווחות חדשות את חומות הבטון והפלסטיק, צווחותיו של תינוק טרי, תינוקת, האחיינית שלי. חצי שעה התעניתי בזעקותיה של אחותי, וכעת הן נקברות בבת אחת תחת קריאת הגרון החדש, המרוקן את כל מה שיש לו בבטן על העולם ועל האור החזק ועל האוויר. צריך להתחיל לנשום.

כל בני המשפחה התאספו בחדר ההמתנה של בית היולדות באיכילוב. אבא ברח החוצה לפני שעה, הוא לא עמד במחנק וברעש. כשאני נכנס לחדרה של אחותי, אני מגלה שאור היום כבר עלה, ועכשיו נכנס האור דרך החלון ונופל על גופה הסגול של התינוקת. היא מקופלת בתוך השמיכה של איכילוב, הרגליים שלה מציצות מהשמיכה, הפה שלה כבר יונק, עושה קולות של יניקה, מצד אחד ואז מצד שני.

אני מניח את היד על כתפה של אחותי, כמו שעשינו בילדותנו כשהיינו מתפייסים, אחרי הטחת הראשים בקיר, החריטות העמוקות בכשר, כשהוצאתי את הלשון מהפה וליקקתי את הדם הזב ואז הנפתי דגל לבן לכניעה, שביתת נשק. הכול נגמר עכשיו.

כשהייתי קטן, קראו לי במשפחה מושיקטון, להבדיל ממושיגדול, בן דודי שנולד שישה חודשים לפני.

אני חוזר הביתה בשבע בבוקר, הולך לישון ומתעורר בשתיים בצהריים. הראש שלי כואב, הבטן כואבת. אני אוכל משהו והולך לתרגל יוגה, אבל אירועי הלילה והבוקר אינם מרפים, הם צצים כמו תחילתו של התקף מיגרנה, עמומים וקרבים, הולכים וקרבים, קשה לי במיוחד היום עם התנחלות ההפוכות, כי הדם נתקע בראש ומסרב לרדת לרגליים, לכל היותר הוא נעצר ברכיים

וזוהו, אין לי מספיק דם, ואני צונח על המזרן ופרצופי משתקף במראה: סגלגל כמו פרצופה של אחיינית. לשנינו ראש־ביצה.
אבל היום אינו נגמר כל כך מהר. בערב אני מגיע שוב לזירת הפשע, התינוקות ישנה כי נתנו לה אנטיביוטיקה, אלוהים יודע למה, ואחר כך, באחת־עשרה בלילה, אני אוכל שקשוקה ביפו, וגם מכרסם בנמל כנאפה שקניתי ברחוב יפת, ורק בסוף, מאוחר בלילה, מקרטע למיטה ונרדם.
ששש... דוד מושיקטן ישן שנת ישרים.

1 בספטמבר

יום ראשון. אני רוכב על האופניים לחנות התכשיטים של אבא. מבעד לטורגים אפשר לראות אותו, רכון מעל שולחן העבודה, משקפי העבודה על ראשו, והוא עובד לאור מנורת הנאון. אני ממשיך לעמוד שם עוד קצת, עד שהוא מרים את הראש ומסתכל לעברי ולא באמת רואה אותי בגלל החושך בפנים והשמש בחוץ, אבל הוא יודע שאני שם, כמו אדם עיוור שמישהו נכנס לתחומו והוא מרגיש. אבא לוחץ על הכפתור ואני הודף את הדלת ונכנס ומדליק את כל האורות.
לפעמים, כשאני עומד בחוץ ומציץ דרך חלון הראווה, אני רואה אותו יושב, הרגליים על השולחן וכוס קפה ביד. את הקפה הוא מחמם לעצמו בעזרת הלהבה, שבה הוא מלחים תכשיטים. שולחן העבודה שלו עמוס פלאיררים, פצירות, מלקחיים, חומצות שונות, גושי מתכות ואבני חן. משמאל לשולחן העבודה של אבא תלויה תמונה שבה הוא בן שלוש או ארבע, על ראשו תלתלים והוא מחזיק סוכרייה על מקל ומחייך. הוא יושב על משהו שנראה כמו גזע רחב וכרות. שולחן עגול, מן הסתם.

*

בלילה אני מבקר את המשוררת א', והיא אומרת שיש לי קו גורל קטוע בכף היד.

2 בספטמבר

וגם בבית היולדות, שוב בבית היולדות באיכילוב, כל המשפחות, הילדים,

המבקרים, הנאונים, הפרחים והכובות הוורודות. אנשים שמגיעים לבקר את היולדת בלי להתקשר ולקבוע מראש, כאילו מדובר בהצגה, שעשוע להמונים. אחותי, למען השם. אני מתקשר ושואל אם אפשר לבוא. כן, בטח, אומר גיסי. טוב, אז אני אגיע עוד מעט. אתם צריכים משהו? לא... לא, לא, תודה.

ושם, בגינה של בית החולים איכילוב, אנשים מדדים על רגליים כפותות בפלסטיקים ובברזלים. זה בית חולים, לכל הרוחות, לא "הבימה" – שלר אפלולי ומתוחם, מעל מגרש החניה התת־קרקעי. אני הלא אמור להכיר בתי חולים, לא מבפנים, מבחוץ.

כמה הייתי רגיש, כמה אני רגיש לכל דבר: לחלב, לקור, לעייפות, לשינה. לחלב. האם היניקו אותי? לא, בקבוק היניק אותי. ינקתי חלב מזויף מבקבוק מחוטא, כל שלוש שעות בול. הייתי שמן, בלונדיני, מפונק, לא רציתי לדרוך על החול ברגליים חשופות, ולא בגלל החום. סרגו לי גרביים קטנים, ובהם ירדתי לחוף הים. הים היה קרוב, ישבתי קרוב למים, בגופייה לבנה, צמיד קטן על פרק היד, שרשרת משתלשלת מהצוואר ועליה תליון: שני דגים מעורסלים זה כנגד זה, מאחורי התליון – שמי, מספר הטלפון בבית ומספר הטלפון אצל סבתא. אני הנכד הבכור. סבתא יושבת במרפסת בעלת התריסים הירוקים, קשה לה ללכת, אף שהיא רק בת חמישים ו-. כשהיתה בת שנתיים פגעה בה מחלה, וכשאני כבר בן עשר ומגיע אליה לברי, צריך לחכות הרבה זמן ליד הדלת עד שהיא מגיעה עם מקל ההליכה האפור, לאט לאט. אנחנו יושבים במטבח, אני מניח את הידיים על השעוונית, סבתא מבקשת שאזיז את הידיים, ופורשת גיליונות נייר ששולחים אליה מ"מפעלי נייר חדרה". סבא אָבְרָם עבד שם עד שיצא לפנסיה. כשאני בן שש או שבע, בעקבות מריבה גדולה בין סבא וסבתא, עובר סבא אברם להתגורר אצלנו. יש לו חדר משלו ורגל מפלסטיק. כל היום הוא יושב על הכורסה, פושט את רגל הפלסטיק לפנים וקורא ספרים בצרפתית. הוא קירח, יש לו שפם אפור, הוא שונא מוזיקה מלבד נגינת הכינור, ומספר לי שישב בכלא המצרי כאשמת ריגול לטובת ישראל. והוא הרי היה חובב רדיו ולא מרגל.

אני זוכר הכול. הזיכרון אצל הסופר הוא כמו האצבעות עבור הפסנתרן. סבא נולד במצרים, למשפחה ממוצא צ'כי. ככל הנראה. סבתא לא מדברת עליו יותר אף פעם, גם כשהוא כבר מת. היא פורשת את גיליונות הנייר של "מפעלי חדרה" בנדיבות על השעוונית, מכניסה שתי פרוסות לחם אחיד לטוסטר. אני אוהב אצלה הכול: את הקוטג' ואת המיוזנז ואת המלפפון

והעגבנייה ואת הממרח שהיא מכינה מטחינה גולמית ומדבש, ואת הפונֶפֶה — עוגה העשויה אטריות, עם הרבה סוכר ובוטנים. אני אוהב את התריסים הסגורים-תמיד מחשש ה־courant d'air, "רוח הפרצים", את כל החפצים המכוסים ניירות אלומיניום וניילון — בשביל ההיגיינה. כשאני הולך לחדר השירותים, היא מכבה את הטרגוסיטור, כדי לשמוע אם רחצתי ידיים. אני משאיר את המים נוזלים עוד דקה או שתיים, שהיא תהיה מרוצה.

רחצת ידיים?

כן.

היא מסתכלת על האצבעות שלי. היא יפה כל כך, היא מדברת איתי בצרפתית, גם כשאני עדיין לא מבין. ובגיל שלוש-עשרה אני מתחיל ללמוד את השפה הזאת, יש לי מבטא מרוקני בגלל המורות בבית הספר, אבל אני אוהב את השפה הזאת, אני קשור אליה. היא עשתה דרך ארוכה — מצרפת לקהיר, ומקהיר לתל אביב ועד אלי. אני מדבר עם סבתא בצרפתית, הצרפתית שלי נכונה מבחינה דקדוקית אבל איומה מכל בחינה אחרת, אני מתעקש לדבר בצרפתית, היא מסרבת להכיר במבטא המרוקני שלי, ואילו אני רגיל לשמוע את הריי"ש שהיא מגלגלת. כמה שנים לאחר מכן אני עוקר לפריז ומאמץ שם את המבטא הפריזאי, ומאז סבתא מסתכלת עלי ולא מבינה שום דבר. היא היתה יכולה להבין, אבל היא לא רוצה.

את הדירה שלה היא עוזבת כשאני כבר בן שלושים. אנחנו מפנים משם הכול: את שולחן הטואלט ואת מראת הטריפט, את השידות, את התמרוקים ואת הסיכות לשער שהיא שומרת בתוך קופסת לב שנתתי לה במתנה, את המיטה, את כל הניילונים, ניירות הטואלט, גלילי הצמר-גפן וניירות האלומיניום בשביל ההיגיינה. מאז אני מפנה את המבט בכל פעם שאני עובר ליד הבניין הישן שלה, אבל פעם אחת הספקתי להבחין שהתריסים הירוקים כבר לא שם, וגם לא סבתא.

איפה את, סבתא? אני כותב את זה כשאת עוד כאן, חשוב לי לכתוב כשאת כאן, ולא אכפת לי שזה לא יהיה מעובד. את שוכבת בהרצליה בבית האבות, את בחרת את המקום הזה בעצמך, התגלגלת מבית אבות אחד למשנהו עד שהחלטת ששם, בהרצליה, יהיה לך טוב. והיה לך שם חדר משלך עם מרפסת לגינה, עם כל הרהיטים שסחבנו מהדירה הישנה בתל אביב, עם כל התמרוקים שלך והשיגעונות שלך ונייר הסלוטייפ להגנה מה־courant d'air, וכל גלילי נייר הטואלט והצמר-גפן, עד שהחלטת שזהו, את עוברת למחלקה הסיעודית שבקומה ד', כי ככה את רוצה.

ושם, בקומה ד', את חולקת חדר עם אישה שכל היום צועקת בפרסית, והפנים שלך אינן פונות לחלון ואינן פונות לטלוויזיה, הן פונות היום לתמונה של הבן שלך, דוד שלי, הבן שהיה לך ומת מהתקף לב לפני שישה חודשים, בגיל ארבעים ושבע. הצמדת את התמונה שלו לקיר באמצעות נייר סלוטייפ ואת מסתכלת עליו כל היום. כבר עברו שישה חודשים מאז שהוא מת, סבתא, אבל עלייך זה נראה כאילו עברו עשרים שנה. איפה החיות שלך? והנחמה שלך? והצחוק שלך? ולמה את כועסת עלי?

את לא רוצה לראות אותי, סבתא, את לא רוצה שאבוא.

יקירי, עכשיו ישנים.

יקירי, עכשיו לא רגע נוח. סלח לי. אני לא סולח. פעם אחת, לפני שבועיים, עשיתי את כל הדרך בחיפושיית הלוהטת, בשמש של חודש אוגוסט, עד להרצליה, עליתי לקומה ד', עצרתי את הנשימה כשנכנסתי למחלקה הסיעודית, ושם, בקצה המסדרון, דפקתי על הדלת וקיוויתי לשמוע את הקול הדק שלך. לא שמעתי אותו, אבל הכניסו אותי לשם איכשהו, ישבתי לידך כמה דקות. הסתכלת על הקיר, על התמונה שלו. גילגלת את העיניים לאחור או לשמים, ואחרי כמה דקות ביקשת שאלך.

הגזע הכרות, אני חושב על הגזע הכרות כשאני רואה את כל התינוקות האלה בבית היולדות ואת המשפחות האלה. תוך יום העלו אותך בדרגה, סבתא, תוך שנייה אחת, הצעקה של אחותי והצווחות של האחיינית, בן־רגע הפכת מסבתא לסבתא־רבתא. את לא אוהבת את הצליל של זה, ובצדק.

3 בספטמבר

והציונות העיקשת שלך. את בני המשפחה שיכנעת לעזוב הכול — את כל התפארת בקהיר ואת בתי הקיץ באלכסנדריה — ולעלות לארץ. פשוט נסעת לחופשה בתל אביב, ואז הודעת להם שאת נשאת כאן, ושמי שרוצה, שיבוא. את כולם העלית לארץ, מלבד אח אחד שהשתקע בבלגיה, ועוד אח שחי במשך שנים בפריז ובלונדון ולבסוף בא למות בנתניה.

פעם אחת שמעת אותי מדבר על הצבא, והתרתחת: "Nous nous défendons!" (אנחנו מגנים על עצמנו).

את יודעת.

אבל רק לפני שנה, כשנפלתי מהאופניים וסדקתי צלע, דיברתי איתך והבנת אותי. היית אולי היחידה שהבינה מה מתחולל בתוך הגוף שלי, הרי כל החיים את מסתובבת פגומה, צריכה להיזהר, כל דבר שובר ונשבר, כל דבר מחליש עד כדי הירתקות למיטה. ומן המיטה — מנהלת את כל העולם. אבל לא אני. אין לי הכישרון לזה.

אחרי שנפלתי, קמתי מהרצפה כמו חולה שנגע בו קדוש והוא קם לתחייה. תכף ומיד מיהרו אלי אנשים, עזרו לי לקום ונתנו לי לשתות כוס מלאה במים מוניציפליים שכמעט הרגו אותי. חזרתי הביתה, לבשתי בגדי התעמלות, יצאתי ועשיתי ספורט. הכאבים התחילו יומיים אחר כך, וגיליתי עד כמה שברירי כל העסק הזה, הגוף — העור והעצמות ומה שביניהם, האיברים הפנימיים, אלה שלא חושבים עליהם אף פעם מלבד כאשר יושבים במסעדה ומניחים לפניך: מוח, אשכים, טחול, לשון, קישקע.

כשהצלע סדוקה, אפילו כשנושמים — כואב. אפילו כשנאנחים. נאנחת הרבה, אבל בשקט. אוי אוי אוי, הייתי נרדם מרוב כאבים, ולפנות בוקר מתעורר מרוב כאבים, ולא יכול לשכב על צד שמאל ולא על צד ימין ולא על הבטן ולא על הגב. הלכתי לִשְׁבֵת בסלון, בזהירות, על הספה, עצמתי את העיניים, וכל חלומות הבלהה שרק חיכו ליום שבו אפול ואסדוק צלע, כל החלומות הללו באו אלי בשעות הבוקר המוקדמות. שמחתי שאין שֶׁבֶר בצלע, הודיתי לאל שלא שברתי שום איבר חלילה, אבל כמה אפשר לשמוח כשאפילו לשמוח כואב?

לפני חודש שברת את עצם הירך, ממש כמו זקנה טיפוסית. כשבאו להקים אותך בבית החולים, עצמת את העיניים וצווחת. הם נבהלו והלכו, השאירו אותך יושבת בכיסא הגלגלים. גם הפעם ניצחת. אבל מה עשו כולם לפני שבעים שנה, כשאת כבר הסתובבת עם פוליו ברגליים? בצילום על חוף הים בתל אביב רואים אותך שרועה על החול, יפהייה, בכגד ים שני חלקים, שתפרת בעצמך.

*

ואם אני מתגעגע לארץ, לאיזו ארץ אני מתגעגע בדיוק? לזאת שתהרוג אותי בסוף — אני עוד אמות ממנה — או לזאת שלא נשארתי בה. וכל הגעגועים האלה, גם הם כבר שכחו. הרגישות הקיצונית, הכאב, התענוג הצורב, כל זה הלך עם הגעגועים. בצרפתית זה נשמע טוב יותר, Mal du Pays, "הכאב של הארץ", העצב וקשיי ההסתגלות של מי שעקר ממקום אחד למקום אחר. קשיי ההסתגלות האלה מוצאים ביטוי בתחושת נוסטלגיה ("החזרה לייסורים")

או מלנכוליה. לפעמים גם בדיכאון. אני נזכר כמה שכתב שאטובריאן: "הנוסטלגיה היא הגעגוע למולדת. גם על גדות נהר הטיבר חווה אדם געגועים למולדת, אבל געגועים אלה גורמים לתוצאה שהיא הפוכה מהתוצאה הרגילה: הוא נתקף באהבת הבדידות ובשאת נפש כלפי ארצו."
אני אוהב את הבדידות. סבתא אוהבת את הבדידות. כל מי שברחוב – לא. ובבית היולדות.

לאחיינית הקטנה נתנו "עֶרְפֶת תִּינוּקָה". אבא מוכר את זה בחנות. יש בזה סיכת ביטחון קטנה מזהב, חרוזי קוראל ודמות קטנה של ילדה מזהב. אולי קמע, אולי קישוט לעגלה. אני מתבונן באחיינית, היא מתוקה מאוד, היא עוד לא יודעת כלום. יש בינינו קשר גנטי, המשפחה מתפצלת מכיוונים בלתי מוכרים, אני הדרוד שלה, דוד מושיקטן, כולם אומרים, דוד זה הכי כף. שני קילוגרמים ושש מאות גרם, פחות מהלפטופ שלי. היא כל הזמן ישנה.

4 בספטמבר

יש לה קיבה בגודל של מטבע. חצי שקל. היא גומעת את החלב אבל לא ברור מה היא עושה בו, אומרים שזה בעיקר בשביל התנועה של השפתיים, שיהיה לה מה לינוק כשהקיבה שלה תגדל. השערות השחורות שלה זמניות. ראש הביצה וצבע העיניים – זמניים. היא מוצצת אצבע מלידה, את כל הירד הקטנה שלה היא מוצצת בקול גדול. תיבת התהודה שלה אינה די מאומנת, אולי רק בלילות, כשהיא רעבה. והיא תינוקת ממין נקבה. כמה תינוקות־בנות אני מכיר, כמעט כולן כאלה. סיפרו לי שבתל השומר נולדו החדש מאה ועשר בנות ועשרה בנים. ביום שבת האחרון, מדווח גיסי, כל הזמן היה איתה כך: קקי – פיפי – קקי – פיפי – פיפי – קקי.

*

גלי בת שבוע. כבר שלושה ימים כואבת לי הבטן, ערכת ככר חצי מהספר המתורגם, עבדתי בחנות ארבע פעמים, בישלתי לי מרק עוף באמצע הקיץ המהביל. והיוגה, היום אחר הצהריים יוגה. הדם חייב לרדת מהרגליים לראש, ואני לא מדבר על הדם הטבורי. אם אקנה אנזימים, אוכל לשתות חלב, אבל אני לא רוצה. וסבתא.

מחרתיים אסע אליה, הפעם לא אבקש את רשותה. אולי אני אגיע מזיע, בחיפושית, אעלה ארבע קומות והדלת תיפתח לקראתי, היא תקרא לי לבוא, תשאל לשלומי, תתעניין. אני אשב בידיים על הברכיים, כמו שהיא אוהבת. ואולי אימא צודקת, וכל מה שהייתי צריך לעשות זה לא לבקש.

5 בספטמבר

כי בעצם, כשישבת בחדר היולדות (שוב אני חוזר לשם), הרגשתי באופן חזק מאוד את העקרות שלי, הרגשתי אותה בכטן ולא באשכים. ואז ראיתי שם בחורה, כבר לא כל כך בחורה אבל לא ממש אישה. והיה בינינו קשר סמוי, בגלל זה הסתכלתי עליה. ואז היא ניגשה ואמרה שאנחנו מכירים, שעבדנו יחד בפריז. נכון. אבל לא בגלל זה הסתכלתי עליה, לא זיהיתי אותה בכלל – היא השתנתה מאוד – אבל היה בינינו קשר סמוי של עקרות, של דודים נצחיים, דודים וזהו (עד שהדוד מת והאחיין שלו הולך אחרי האלונקה שלו ורואה איך זורקים אותו לאדמה. הדוד שהיה חזק וכשהייתי ילד רכבתי על הכתפיים שלו. הדוד שאהב רק נשים תימניות. ששישן הרבה. שהיה לו קול נמוך וסמכותי. בפעם האחרונה שדיברנו, זה היה לפני שנה בערך, הוא התקשר ושאל אם אני מכיר עיתונאים כדי לחשוף פרשייה בתחום קמעונאות המזון. אבל הוא נפל על רגע לא טוב, הייתי מדוכדך מאוד, כאבה לי הבטן. וככה זה גם יצא, אמרתי לו שלא, אני לא מכיר).

אחר כך לא יצא לנו לדבר, לדוד שלי ולי, חוץ מפגישה אחת חטופה באיכילוב אחרי ההתקף הראשון שלו. ואז היה ההתקף השני, בחודש פברואר, ועליו כבר סיפרו לסבתא שלי, ובימים שהוא היה מאושפז ללא הכרה, היא ביקשה לנסוע ולראות אותו. היא הזמינה אמבולנס פרטי, האמבולנס הגיע לבית האבות, לקחו אותה משם על אלונקה, ואז העלו אותה לאמבולנס וקשרו את האלונקה של סבתא טוב־טוב כאילו הולכים לשגר אותה לחלל. אחר כך נסעו ל"אספ הרופא" והיא ישבה ליד הבן שלה.

הוא היה רגוע כפי שמעולם לא היה. הזקן שלו כבר צימח. כל מיני מכשירים היו מחוברים אליו, והחזה שלו עלה וירד כמו בנשימה לא טבעית, שאין בה ממש. אנשי הצוות הרפואי היו נחמדים לבני המשפחה באופן מדאיג, והעלימו עין משעות הביקור המותרות. סבתא נשארה לשבת לצדו שעה ארוכה, היא שאלה הרבה שאלות בנוגע למכשירים שמחוברים אליו, ולפני שעזבה את

המקום על כיסא הגלגלים שלה, רצתה לדעת שלא קר לו. למחרת חזרנו הביתה. ישבנו עליו שבעה. ואז, כאילו הבן-אדם הזה לא היה. מה שמוציאים מתוך האדמה ומחזירים לתוך האדמה, כאילו לא היה. מה שהסתובב ונשם ואכל וסבל, כבר לא מרגיש כלום. האדמה מעכלת את הבשר שלו ופולטת את העצמות. העצמות דוקרות לה כמו שורש של שן כלואה. זה כמו שן בינה, שרוצה לצאת החוצה, היא צובטת את החניכיים, היא דוקרת, היא רוצה לצאת ולא יכולה, כי יש שם עצם. בדיוק במקום שבו היא צריכה לצמוח. ואז, מי שירצה להוציא את השן הזאת החוצה, יעשה חור בחניכיים, יכניס צבת וישבור את שן הבינה, וככה הוא יוציא אותה: חלקים חלקים. כמה דם יצא משם? המון. ולמחרת, הבן-אדם יקום עם פרצוף נפוח ולא יוכל לאכול שום דבר, רק לשתות.

מספר הטלפון שלו עדיין שמור בזיכרונות של הטלפון הנייד שלי, אני לא מוחק אותו, אין לי מושג למה.

*

האחיינית ישנה בחדר שהכינו לה מבעוד מועד בבית של אחותי ברעננה. מחר אסע להרצליה, לבקר את סבתא, ובאמת לא אשאל אותה אם אפשר לבוא, פשוט אגיע. אימא אמרה לי היום: "אי אפשר להתנהג איתה כמו פעם." "כמו מתי, כמו לפני שנה?" שאלתי. אימא ענתה: "כמו לפני חודש".

את נעלמת לי, סבתא.

תמיד חשבתי שאני אמות לפניך. כמה הכול יכול היה להיות יותר פשוט. אבל את נצמדת לחיים שלך כמו אוזב, בכל פעם שאני מספיד אותך בראשי, את חוזרת. אולי מחר תיעתרי.